

B.T. i B.K.Cs. protiv Mađarske¹ (broj 4581/16), 10.6.2025.

Povreda člana 8. Ek (porodični život)

Podnosioci predstavke su B.T. i B.K.Cs., majka i sin. Mađarski su državljani rođeni 1976. i 2014. godine i žive u Kesznyétenu (Mađarska). Po etničkoj pripadnosti su Romi.

U vrijeme rođenja B.K.Cs.-a, B.T. je već imala petero djece, rođene između 1997. i 2010. godine, koja su stavljena pod zaštitu u septembru 2010. jer starija djeca nisu išla u školu, a dvoje najmlađe djece nije primilo potrebnu medicinsku skrb. Bili su smješteni u razne ustanove za skrb o djeci prije nego što su smješteni u privremeni udomiteljski smještaj.

Predmet se odnosi na smještaj B.K.C.-a u privremenu državnu skrb odmah nakon rođenja.

Pozivajući se na čl. 3. (zabrana nečovječnog i ponižavajućeg postupanja), 8. (pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života), 13. (pravo na učinkovit pravni lijek) i 14. (zabrana diskriminacije) Evropske konvencije o ljudskim pravima, podnosioci predstavke se žale da je B.K.C. neopravdano odvojen od majke i smješten pod privremenu državnu skrb te da nisu imali učinkovitu mogućnost podnošenja svojih pritužbi nacionalnim vlastima.

Evropski sud je u ovom predmetu, između ostalog, utvrdio propust domaćih vlasti da provedu balansiranje interesa djeteta i interesa njegovih bioloških roditelja te dubinsku i pažljivu procjenu situacije, uključujući kratkoročne i dugoročne aspekte koji utječu na dijete. Evropski sud je također istakao da su odluke temeljene na prethodnom ponašanju majke tokom trudnoće i prema drugoj djeci te da su postojali ozbiljni nedostaci u procesu donošenja odluka koji su majci uskratili odgovarajuće sudjelovanje u skrbi za svoje dijete. Evropski sud je utvrdio nesrazmjerno miješanje u pravo majke i njenog djeteta na poštivanje porodičnog života.

Al i Demirci protiv Turske (broj 34280/17 i 71800/17), 10.6.2025.

Povreda člana 1. Protokola broj 1.

Podnosioci predstavke su Ayşe Al i Nevin Demirci, turski državljani.

Predmet se uglavnom odnosi na gubitak vrijednosti otpremnina za penziju koje su im naknadno dodijelili upravni sudovi nakon što je Ustavni sud poništio zakonsku odredbu kojom su lišeni prava na takvu otpremninu.

Pozivajući se na član 1. Protokola broj 1 (zaštita imovine), podnosioci predstavke se žale na gubitak vrijednosti svoje otpremnine za penziju kao rezultat inflacije između datuma njihovog obaveznog penzionisanja i isplate otpremnine.

Evropski sud je, između ostalog, istakao da je isplata otpremnina koja je potpuno zanemarila faktore koji bi mogli smanjiti njihovu vrijednost, odnosno visoku inflaciju tokom predmetnih perioda, imala za posljedicu iluzorno učinjeno pravo na otpremninu koje je podnosiocima predstavke priznato pravosnažnim sudskim odlukama. Bilo bi neshvatljivo da domaći sudovi retroaktivno priznaju pravo na otpremninu, a da se istovremeno isplata izvrši pod uslovima koji to pravo svode na nulu i zapravo potkopavaju učinkovitost konačnih sudskih odluka.

¹ Informacije su pripremljene u saradnji između Ustavnog suda Bosne i Hercegovine i Odjela za sudsku dokumentaciju i edukaciju Sekretarijata Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine. Iste su informativnog karaktera i ne obavezuju Sud.

Također, uzimajući u obzir uočenu razliku između stvarne vrijednosti potraživanja podnosioca predstavke na dan odlaska u penziju i njihove vrijednosti u trenutku isplate, Evropski sud je smatrao kao i Ustavni sud u slučaju Ferda Yeşiltepe, da su podnosioci predstavke pretrpjeli prekomjeran teret koji je poremetio pravičnu ravnotežu koja bi trebala prevladati između, s jedne strane, zaštite prava podnosioca predstavki na imovinu i, s druge strane, zahtjeva općeg interesa.

Krpelík protiv Češke (broj 23963/21), 12.6.2025.

Povreda člana 6.3.c) u vezi sa članom 6.1 Ek

Podnosilac predstavke je Oldřich Krpelík, češki državljanin rođen 1984. godine i živi u Frýdek-Místeku (Češka Republika). Podnosilac predstavke ima blagi intelektualni invaliditet.

Predmet se odnosi na pravo gospodina Krpelíka na pravično suđenje. Uhapšen je i ispitan u maju 2016. godine zbog sumnje na provalu. Naknadno je osuđen na osnovu priznanja koje je dao u fazi prije početka suđenja i osuđen je na dvije godine zatvora.

Pozivajući se na član 6 st. 1. i 3. (c) (pravo na pravično suđenje i pravnu pomoć po vlastitom izboru), gospodin Krpelík tvrdi da njegova osuda nije bila pravična, jer nije imao pravnu pomoć ni tokom početnih policijskih ispitivanja, ni tokom posjete mjestu provale. On tvrdi da mu je u ovoj fazi trebao pomoći advokat, a tim više što je bio u ranjivom položaju zbog svog intelektualnog invaliditeta.

Evropski sud je, između ostalog, istakao da je priznanje dobijeno u odsutnosti advokata predstavljalo odlučujući element u osudi podnosioca predstavke. Štoviše, iz spisa se čini da zapisnici o njegovom prethodnom ispitivanju nisu direktno iznijeli njegove vlastite izjave, već su to bile izjave koje su formulirali policijski službenici koji su ga ispitivali. Evropski sud je dalje smatrao da je priznanje podnosioca predstavke domaćim istražnim tijelima pružilo okvir oko kojeg su izgradili svoj predmet i fokus za njihovu potragu za drugim potkrepljujućim dokazima,; stoga je nesumnjivo nepovratno utjecalo na položaj podnosioca predstavke i znatno ometalo izgleda njegove odbrane na suđenju.

Prvostepeni sud je naglasio da je podnosilac predstavke ponovio svoje priznanje i pred sudom, na ročištu o pritvoru 11.8.2016. gdje je bio prisutan njegov advokat. Evropski sud je ipak primijetio da se na tom ročištu podnosilac predstavke ograničio na izjavu da je već dao izjavu policiji i da je ne želi ništa mijenjati. S druge strane, podnosioca predstavke je više puta pred prvostepenim sudom izjavio da nije učinio ništa krivo.

Evropski sud je stoga utvrdio da iako je podnosilac predstavke imao korist od kontradiktornog postupka u kojem ga je zastupao advokat imenovan po službenoj dužnosti, šteta koju je pretrpio u pretprocesnoj fazi postupka nije ispravljena u naknadnom postupku u kojem je njegovo priznanje smatrano dopuštenim kao dokaz. U tom kontekstu, Evropski sud je utvrdio da su okolnosti oko navodnog odricanja podnosioca predstavke od prava na pravnu pomoć u pretprocesnoj fazi, nedovoljna kontrola tog odricanja od strane sudova i neuspjeh u ispravljanju tog nedostatka bilo kojim drugim procesnim garancijama tokom postupka, zajedno s korištenjem izjava podnosioca predstavke datim prije suđenja od strane prvostepenog suda kako bi ga osudio, učinili suđenje u cjelini nepravičnim. Evropski sud je zaključio da je došlo do povrede člana 6. stav 3. tačke (c) u vezi s članom 6. stav 1. Konvencije.

Povreda člana 8. Ek

Podnosilac predstavke je osoba T.H., češki državljaniin rođen 1977. godine i živi u Pragu.

Podnosilac predstavke se identificira kao osoba s nebinarnim rodnim identitetom. Od malih nogu se značajno borio s muškim identitetom koji mu je dodijeljen pri rođenju, ali zbog zabrinutosti zbog potencijalnih medicinskih komplikacija, odbio je podvrgnuti se nepovratnoj operaciji promjene spola iz muškog u ženski.

U jesen 2012. godine promijenio je ime i izdata mu je nova lična karta u kojoj je naveden njegov muški spol i muški oblik njegovog ličnog identifikacionog broja („lični numerički kod“). Predmet se odnosi na odbijanje vlasti da odobre zahtjev podnosioca predstavke za promjenu njegovog ličnog numeričkog koda koji označava spol, na osnovu toga što nije podvrgnut nepovratnoj operaciji koju zahtijeva domaće zakonodavstvo za promjenu spola.

Pozivajući se posebno na član 8 (pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života), podnosilac predstavke se žali na odbijanje da se odobre njegovi zahtjevi, navodeći da su ga postavljeni uslovi za promjenu koda suočili s „nemogućom dilemom“. Podnosilac predstavke se također žali da je bio prisiljen više puta i nevoljko otkrivati svoj rodni identitet svaki put kada je morao pokazati svoje lične dokumente, što je u suprotnosti s članom 14. (zabrana diskriminacije) u vezi s članom 3. (zabrana nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja) i članom 8. Evropske konvencije.

Evropski sud je, između ostalog, istakao da se u ovom predmetu, podnosilac predstavke suočio s nerješivom dilemom, budući da se od njega tražilo ili da se podvrgne operaciji i odrekne se punog ostvarivanja svog prava na poštovanje fizičkog integriteta ili da se odrekne priznanja svog rodnog identiteta, što se odnosi na njegovo pravo na poštovanje privatnog života. Iako je priznao da su zaštita načela neotuđivosti građanskog statusa, osiguranje pouzdanosti i dosljednosti evidencije o građanskom statusu i, općenito, osiguranje pravne sigurnosti u općem interesu, Evropski sud je utvrdio da su domaće vlasti zanemarile pravičnu ravnotežu koja se mora postići između općeg interesa i interesa pojedinca. Vlada to nije osporila. Konačno, Evropski sud je primjetio da je u Češkoj Republici trenutno u toku zakonodavna reforma u vezi s postupkom priznavanja spola, proces kojem je dat novi poticaj plenarnom presudom Ustavnog suda br. Pl. ÚS 52/23. Evropski sud je istakao da ta presuda – koja pokazuje važnost sudskog dijaloga u sistemu temeljenom na zajedničkoj odgovornosti – nudi učinkovitu mogućnost da će novi propis omogućiti transrodnim osobama da dobiju pravno priznanje spola bez podvrgavanja operaciji promjene spola. Istovremeno, pokazuje poštovanje prema prevladavajućem stavu binarnog pristupa spolu unutar češkog društva, na koji se pozivaju najviši domaći sudovi, kao i prema pravima i slobodama drugih u smislu drugog stava člana 8. Konvencije. U vezi s tim, Sud je istakao da promjena spola doista može dovesti do različitih situacija koje uključuju važne privatne i javne interese. Evropski sud je zaključio da je došlo do kršenja člana 8. Konvencije.